

RECENSIES

S. Meller, *Les relations politiques entre la Pologne et les Pays-Bas à l'époque de la Diète de quatre ans* (Fasciculi Historici XII; Warschau: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1984, ISSN 0071-4038; aanwezig in de KB, Den Haag en in de bibliotheek van het ARA, Den Haag).

Dit boek heeft ten onrechte in Nederland tot nu toe geen aandacht gekregen, hetgeen gedeeltelijk te wijten is aan de geringe en late verspreiding ervan. Zoals de titel zegt behandelt het de diplomatieke betrekkingen tussen Polen en de Republiek in de jaren 1790-1795. Emoties die aan dit onderwerp ten grondslag liggen komen wellicht beter tot uiting in de titel van een voorstudie uit 1976 in de *Acta Poloniae Historica*, XXXIII, 43-67: 'A la recherche d'une politique inexistante'. Vooral van Poolse kant werden initiatieven ondernomen steun te verwerven van de Republiek in deze jaren waarin beide staten zich in een uitzonderlijk moeilijke positie bevonden, zowel internationaal als binnenslands. De betrekkingen waren echter zeer ongelijkwaardig. De Poolse diplomaten Oginski en Middleton bedreven in Den Haag aanzienlijk meer activiteiten dan Van Reede en Griesheim in Warschau die niet meer deden dan toekijken. Er is nog een andere ongelijkwaardigheid: van Poolse kant hadden en hebben de historici voor dit onderwerp aanzienlijk meer belangstelling dan van Nederlandse. Hoewel Meilers boek vooral gebaseerd is op archiefmateriaal treedt de auteur menigmaal in discussie met landgenoten die over aanverwante onderwerpen hebben geschreven of zich reeds op dit terrein waagden.

De behandeling van het onderwerp is wat ouderwets, hetgeen uit de pen van deze recensent als een compliment moet worden opgevat. Minder vriendelijk bedoeld is de constatering dat het droge kost is. Er zijn ook wat tekortkomingen. Het boek is voor een Pools publiek geschreven en deze Franse (verkorte?) bewerking is niet voldoende aangepast voor een Westeuropees publiek. Veel Poolse geschiedenis wordt als bekend verondersteld. Dit kan natuurlijk tamelijk eenvoudig verholpen worden door een handboek van de Poolse geschiedenis te raadplegen. Zwaarder weegt dat Mellers behandeling van de Nederlandse geschiedenis niet helemaal bevredigend is. Hij wijt de 'tekortkomingen' van de Nederlandse diplomatie wel erg aan de bijzondere situatie van de jaren 1787-1795, overschat de Pruisische en Engelse invloed en heeft te weinig oog voor een reeds bestaande Nederlandse traditie weinig diplomatieke successen na te streven. Gemis aan kennis van de Nederlandse achtergronden heeft de auteur tot enige kleine misstappen geleid, voornamelijk het verkeerd spellen van namen. Eén zaak is iets ernstiger. Zijn gebruik van voornamelijk oudere werken (met name die van Legrand en De Peyster) maakte dat Meller op bladzijde 22 het aantal uitgeweken patriotten op 40.000 schat zonder te vermelden dat moderne historici dit aantal als veel te hoog zien.

Ik heb al gezegd dat het boek niet altijd gemakkelijk leesbaar is. Wie echter de moeite doet het grondig door te lezen, zo af en toe door te bijten, wordt ruimschoots beloond. Eerst laat Meller de omstreden Poolse diplomaat Michel Oginski rustig omstreden blijven. Hij doet niet meer dan nog eens de aandacht vestigen op deze in zijn tijd beroemde Pool, wiens memoires en composities hem een relatieve onsterfelijkheid hebben bezorgd. Maar hierna geeft Meiler een fraai beeld van Augustyn Middleton, een veel onbekender, maar niet min-

der omstreden man. Hij was een Litauer van Schotse afkomst en aanvankelijk Oginski's secretaris, maar bleef later als resident in Den Haag, vanwaar hij in 1793 op grond van de interne Poolse verwickelingen dreigde te worden teruggeroepen. Meiler, zelf tot een Poolse minderheid behorend en politiek niet in één van de hoofdstromingen onder te brengen, heeft zich sterk vereenzelvigd met Middleton, de man die op een moeilijke post voor Polen, zijn koning en zichzelf op de bres stond. Met verve verdedigt hij zijn held tegen aanvallen onder andere van de Poolse historicus J. Lojek. Voor mij, geen specialist op het gebied van de Poolse geschiedenis en niet in staat de Poolstalige werken er op na te slaan, is het niet mogelijk tot een slotsom te komen of Mellers visie op Middleton overtuigend is, maar de warme beschrijving van de nederige Poolse diplomaat, het erbarmen dat door de bladzijden van het boek heen spreekt, maken dat de lezer hier wezenlijk contact krijgt met een bewogen stuk geschiedenis.

G. W. van der Meiden

G. Kurgan-van Hentenryk, J. Stengers, ed., *L'innovation technologique. Facteur de changement (XIXe-XXe siècles)* (Faculté de Philosophie et Lettres XCVIII, Histoire; Brussel: Editions de l'Université de Bruxelles, 1986, 259 blz., Bf975,-, ISBN 2 8004 0911 8).

De publikatie betreft een verzameling studies bedoeld als Belgische bijdrage voor het internationaal congres voor historische wetenschappen, dat in 1985 te Stuttgart heeft plaats gehad. Als thema van het congres was vooropgezet: Technologische vernieuwing, factor van verandering. Weerstand of aanvaarding, spiegel van de mentaliteiten.

In de voorliggende uitgave zijn de Belgische rapporten, althans negen van de tien die werden voorbereid, afzonderlijk gepubliceerd. Alhoewel in het Ten geleide aangekondigd als 'contributions originales' zijn het minder oorspronkelijke studies dan wel goede overzichten, die steunen op uitgegeven bronnen en wetenschappelijke publikaties. De overzichten zijn vlot geschreven en hebben dus als pluspunt beter toegankelijk te zijn voor een breder publiek.

Van grotere oorspronkelijkheid getuigt de keus van de bijdragen. Onverwacht en dus verrassend is het artikel gewijd aan de kunst ten overstaan van de voortschrijdende technologie, waarbij de auteur minder de nadruk legt op het realisme van bijvoorbeeld Constantin Meunier, dan op de baanbrekers van de abstracte kunst in België, die geïnspireerd door de machine en de oprukkende mechanisering, voor de kunst nieuwe perspectieven hebben geopend. Ook de bijdrage die handelt over de impact van de technische innovaties op het militair establishment, had men niet direct verwacht, maar is verantwoord gezien de belangrijke plaats die de militairen innemen in onze geïndustrialiseerde maatschappij.

Uit het bovenstaande kan men al afleiden dat de keus van de bijdragen niet alleen origineel, maar tevens representatief is. Traditionele nijverheidssectoren komen aan bod met een rapport over de lijnwaadindustrie, de kolenmijnuitbating, met twee bijdragen, de grondstofverwerkende nijverheid met als type de vensterglasindustrie van Charleroi. Als voorbeeld van